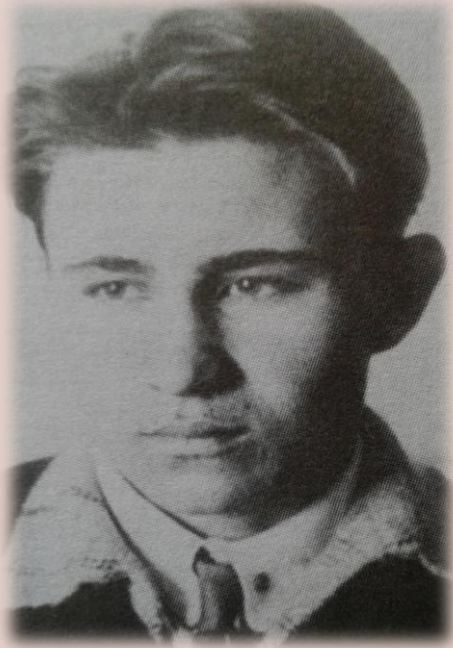

Журналістська сторінка життя Олексі Гуреїва.

*«Вірте мені, що знаю Вашу хорошу роботу,
Вашу чесність в літературі,
Ваш талант справжнього письменника» .*

Остан Вишня

Український письменник Олекс Гуреїв, який народився 12 жовтня 1913 року в селищі Інгулецького руднику в родині робітника-муляра, навчався в Широківській школі - один із тих, чиї молоді роки пройшли в редакції криворізької газети «Червоний гірник», в часи її розквіту. Редакція газети була основним осередком літературного життя міста, де працювало багато обдарованих людей – шестеро майбутніх членів Спілки письменників України та ті, котрі стали з часом відомими журналістами, хто працював потім у великих видавництвах. Про роботу в газеті письменник згадував: «Коли прийшов у редакцію, моїм першим знайомим був її штатний працівник Леонід Юхвід, майбутній автор «Весілля в Малинівці». Спочатку я друкував лише вірші, а потім,

1934 року, взяли мене в штат».

Працював молодий журналіст Гуреїв завзято. «Ми були початкуючими літераторами, - пише Ногін, - нікудишніми журналістами, та нам он як хотілося, аби Кривбас гримів перемогами, славився... Закінчивши робочий день у газеті, поспішали, скажімо, на «Комунар», у забій 81-ї бригади, брали матеріал, і десь о 12-й годині ночі Альоша сідав за машинку. Ми писали нарис і засинали над ним».

Перші літературні кроки.

Олекс Іванович починав як поет, але ось у 1934-му році Харківське видавництво Спілки письменників видає масовим тиражем невеличку повість Гуреєва про криворізьких гірників. У початкуючого письменника, як видно з рекламної вклейки видавництва, були серйозні наступники - слідом за Гуреєвим анонсували видання новел Коцюбинського, оповідань Панча, були й широко знані тоді попередники – Первомайський, Усенко, Смолич. Зі спогадів письменника: «... у Харкові вийшла перша моя прозова книжечка з долоню завбільшки. Називалася «На околиці». На обкладинці – мій портрет. Зроблений знімок у редакції «Червоного

гірника» на вулиці Карла Маркса. Він не призначався для історії, а знімався скромний журналіст для буденного редакційного посвідчення».

Всього два роки тривала журналістська робота Олексі Гуреїва, коли він вирішив повністю присвятити себе літературі: «Наступного року збирали під Москвою курси молодих письменників. Поїхав і я від «Червоного гірника» та всієї Дніпропетровщини. Два місяці тривали курси, але вони перевернули все в мені, загумінковому провінціалі. З ким ми лише не зустрічалися! Перед нами виступали Олександр Фадєєв, Борис Пастернак, Валентин Катаєв, Юрій Олеша... Повернувся з курсів, а у звітному виступі перед червоногірничанами повідомив: «Піду я, хлопці, з редакції «Червоного гірника». Бо зрозумів, що треба вчитися, якщо хочеш чогось у літературі досягнути».

Молодий письменник Олекса Гуреїв був членом криворізького міського літоб'єднання. Радісно зустрічали криворізькі поети і прозаїки вихід першого номеру літературного журналу «Кривбас» у вересні 1931 року. Серед авторів журналу – Іван Кириленко, Леонід Юхвід, Микола Кулик, Михайло Пронченко, Дмитро Ткач, Панас Ногін, Олекса Гуреїв та багато інших літераторів, які стали в подальшому відомими в Україні майстрами слова. «Яка це була моральна опора для нас, місцевих авторів! Це так багато значило, коли тебе хтось підтримав схвальним словом. А ще краще – опублікував» - пригадує письменник. Багатьох авторів літоб'єднання невдовзі репресували.

Невідомо, як склалася б доля Гуреїва, але він якраз поїхав навчатися. «На осінь вступив до Київського педагогічного інституту. Однак після першого курсу мусив на рік зробити перерву. Не під силу виявилось нашій сім'ї вчити мене – згадував Олекса Іванович. Сприймав це з розумінням. Рік учителював у рідному Інгульці. Потім знову рік вчився. А після другого курсу перейшов на заочне відділення. Диплом і звання вчителя середньої школи отримав перед війною».

І знов журналістика...

В роки війни Олекса Іванович працював на радіостанції імені Т.Г. Шевченка, яка функціонувала у Саратові з 1942 року і переїхала до Києва уже після його звільнення від окупантів. Поряд з Максимом Рильським, Павлом Тичиною, Ярославом Галаном, Олесем Довженком, коли ті приїздили з Уфи. Гуреїв займав посаду редактора партизанських вістей. Тут же поруч готував радіопередачі для слухачів на окупованій Україні Леонід Юхвід. В її редакції працювали видатні українські письменники: Л. Суярко, І. Цюпа, Л. Юхвід, О. Ющенко та інші, які готували для ефіру саркастичні передачі, спрямовані проти нацистських окупантів. За передачами радіостанції пильно стежили фашисти й віддавали накази пілотам люфтвафе про її знищення. Про це

згадує О. Гуреїв у “Повісті мого життя”: “Ми й самі час від часу почували себе як на передовій, коли гітлерівська авіація в нічні години бомбила Саратов... Гітлерівське командування навіть ставило завдання перед відповідними службами заглушити, знищити українську радіостанцію в Саратові. На карті в одного збитого над містом фашистського льотчика вона була позначена хрестиком, як важлива ціль. Гітлерівці тоді не змогли знищити радіостанцію ім. Т. Г. Шевченка в Саратові, зате 12 травня 1944 року під час нальоту ворожої авіації на залізничний вузол Дарницю під Києвом одна з бомб влучила якраз у вагон з архівом нашої радіостанції... “.

Як тільки було звільнено Київ, на початку 1944-го, письменник повертається до міста. Працював літредактором у газеті «Колгоспник України», одночасно відповідав за культуру. Згодом – завідував редакцією класичної літератури Державного видавництва художньої літератури, працював заступником відповідального редактора журналу «Дніпро» (50-і рр.), відповідальним редактором газети «Друг читача» (60-і рр.). Того ж, 1944-го року, Гуреїва прийняли в члени Національної спілки письменників України.

Олекса Іванович Гуреїв як редактор журналів і видавництв був людиною великої чистоти і мужності. Пригадаймо хоча б його безстрашну підтримку Олесь Гончара в тяжкі для того часи після виходу в світ «Собору». Підтримував Олекса Іванович й талановиту молодь. В його бібліотеці знайшлося місце для єдиної поетичної книжечки талановитого криворізького автора Бориса Жуковського, члена криворізького міського літературного об'єднання «Рудана», який трагічно загинув разом з іншими літоб'єднаннями в автокатастрофі. Думку О. Гуреїва цінували Володимир Сосюра, Олесь Гончар.

Співець рідного краю

*«Зате інші лишилися вірними краю руди і металу,
опустилися в бунтівне підземелля,
поклали на наші книжкові полиці вагомі твори.
Дилогію «Наша молодість», «Життя іде»,
повісті «Друзі не зраджують», «Останні квіти»
поклав Олекса Гуреїв».*

Панас Ногін.

Однак головним заняттям Гуреїва в усі часи була літературна творчість, основною тематикою якої було життя трудівників, зокрема шахтарів Криворіжжя; героїзм співвітчизників у боротьбі з нацистськими окупантами; сутність людського існування. У третьому томі «Краткой литературной энциклопедии» Гуреїва називають «поетом шахтарської праці». І це визначення цілком виправдано творчістю літератора – з-під його пера вийшла поетична збірка «Ентузіасти шахт» (1932), у п'ятдесяті роки - дилогія, присвячена криворізьким гірникам, романи «Наша молодість» (1949) та «Життя іде» (1954). Роман «Наша молодість» він писав на Інгулецькому руднику. Прообразами героїв твору були шахтарі-інгульчани, широківці, криворіжці. Олекса Гуреїв буквально «врубався» в їхнє середовище, бродив з ними у штреках, вивчав характери, працю.

В його творчому доробку повісті «На околиці» (1934), «На бойових дорогах» (1944), «Осокорівські друзі» (1946), «Повість учителя» (1955), «Коли говорить серце» (1961), «Осінні квіти» (1966), «Рояль і скальпель» (1971), «За снігами білими» (1973), «Комендантська година» (1979), «Полум'я над Дніпром» (1987); романи «Наша молодість» (1949) та «Життя іде» (1954), об'єднаних 1957 у дилогію (перевидання – 1964; 1970; 1984), «Друзі не зраджують» (ч. 1, 1959; ч. 2, 1963; 1983), «Люди, з якими я живу» (1975); збірки оповідань «Через замети» (1961), «Творчість» (1968).

Мужня праця гірників була близька Олексі Гуреїву з дитинства, але ця тема була не єдиною в його літературному житті. Трагічні й героїчні події війни відобразилися в творчості письменника – Олекса Іванович присвятив дві повісті київським підпільникам - «Комендантська година», надрукована у Києві, розійшлася за один день та «Полум'я над Дніпром». Написанню повістей передувала кропітка й ретельна праця автора з архівними документами. Автор

досліджує і уточнює важливі факти історії, знайомить читачів з маловідомими чи невідомими раніше подвигами киян у період нацистської окупації. В основу літературного твору покладені розповіді безпосередніх учасників і свідків тих драматичних подій.

Повість «За снігами білими», яка перевидавалась тричі, про його вчителювання в Інгулецькій школі, де він викладав українську мову й літературу. Прототип героя повісті - Михайло Федорович Чміль став добрим товарищем для Олекси Гуреїва на все життя, вони зустрічалися, переписувалися. Писали йому численні листи й інші колишні учні, писали з фронту, надсилали саме заповітне - свої щоденники. Про свого вчителя Олексу Гуреїва тепло відгукнувся Петро Максимович Киричок, викладач Таврійського національного університету ім. В. І. Вернадського, професор, доктор філософських наук. Він висловився так: «Мудрий був педагог, а людина – рідкісної доброти».

Олекса Іванович не забував Криворіжжя та своїх земляків – часто навідував рідні місця, приїздив сам та з іншими письменниками. Гуреїв товаришував з червоногірничанськими колегами Леонідом Юхвідом, Дмитром Ткачом, Панасом Ногіним які були для письменника близькими людьми.

Роман «Друзі не зраджують» про молодих будівничих комсомольської домни Криворізького металургійного заводу та всіх хто їх оточує в житті: поета-початківця, його коханої дівчини, начальника цеху заводу «Ленінська кузня», робітників, артистів... Образи людей в романі, їх характери – реальні, часом суперечливі, але живі та виразні.

Остання книга О. Гуреїва «Повість мого життя», уривки з якої друкував часопис «Кур'єр Кривбасу» в 1995 та 1996 роках. Петро Киричок сказав про неї: «Це прекрасна книга, яка є нашою біблією. Я завжди звертаюся до неї. Саме через неї я бачу свій рідний край і всю Україну». Але книги ще й досі нема. П. Киричок згадав її, читаючи копію рукопису, яку подарував йому автор. Повість свого життя Олекса Іванович закінчив словами: «І ще хочу додати насамкінець, що всі ми, кого я тут назвав, хай інколи тільки прізвища, відтепер навічно залишимося нерозлучними в цій повісті».

Починаючи як поет, Олекса Гуреїв на все життя проніс любов до поезії. Шанував поезію інших авторів, писав сам. Деякі його вірші покладені на музику, з'явилися пісні.

Його книги, образи співзвучні багатьом - твори Гуреїва перекладено німецькою, фінською, російською, угорською та чеською мовами.

Т. Г. Шевченко в літературному доробку Олекси Гуреїва

Образ Шевченка-пророка, духовного керманича українського народу, непокоїла творчу уяву письменника. Гуреїв присвячує йому кілька оповідань - це “Останній арешт” (1960), “Діти з “Кобзарем” та “Легенду про Кобзаря”, створену в 1944 році. Неабиякий геній Шевченка, його життя і прагнення волі своєму народу оспівує Олекса Гуреїв у “Легенді про Кобзаря”, яка виписана народнопоетичними засобами, властивими українським народним думам з їх речитативною ритмікою:

*На смертельному двобої.
Ночі й дні ревуть гармати,
Мов осипались троянди.*

«Шевченківська енциклопедія» так характеризує твір: «Поема «Легенда про Кобзаря» — своєрідний зразок авторського епосу, в якому виразно відлунюють риси давніх українських дум: принцип потрійності (складається з трьох пісень), фольклорні зображальні засоби, неримованість тощо. Портрет Шевченка автор створив за аналогією до образу козака Мамаю. У поемі утверджується думка про безсмертя Шевченка».

В окремих рядках письменник використовує вислови Шевченка. Ось , приміром, нацисти ведуть на страту дівчину і вона звертається до людей зі словами: “Ви помстяться! Злою кров’ю окропіте...”

Із твору О. Гуреїва сам Шевченко ніби споглядає за життям українського народу на окупованій ворогом землі і закликає до помсти, помсти кривавої. Своїм словом він розповідає, як і його Перебендя, людям правду, вселяє віру в неминучу перемогу над ворогом і пророкує світле прийдешнє, безхмарні дні:

*Кров на тілі червоніє,
Стугонить земля розрита,
І зійшлися грізні сили...*

Зворушливо з відтінком трагізму змальовано в оповіданні “Останній арешт” коротке перебування поета в рідній Україні у 1859 році. Непохитним і нескореним борцем за правду народну постає із сторінок цього невеличкого твору Великий Кобзар України.

У творчому доробку письменника є стаття про Тараса Григоровича Шевченка – «Любов і ненависть». Внесок Олекси Івановича Гуреїва у вивчення життя і творчості великого українського поета гідно оцінено – йому присвячена стаття в «Шевченковському словнику».

В історію ріднокраю Олекса Гуреїв вписується добрим другом і порадником, мудрим педагогом і прекрасним письменником. Криворіжці пам'ятають про земляка. В Криворізькому міському історико-краєзнавчому музеї зберігаються особисті речі письменника, які презентувала його невістка Олена Володимирівна: диплом письменника про закінчення Київського педагогічного інституту, фотознімки Олекси Івановича з криворізькими гірниками, авторські примірники його книжок «Друзі не зраджують», «Осінні квіти», начерки планів майбутніх творів, авторучка письменника з золотим пером, сторінки рукописів. Останні являють інтерес ще й тому, що, зазвичай, Олекса Іванович від руки не писав, віддавав перевагу друкарській машинці навіть у листуванні, вибачаючись, що знає: листи так писати не чемно, але...

Олекса Іванович Гуреїв був письменником свого часу, тематика його творів відповідає тій епосі в якій вони створювалися: трудове життя гірників, шахтарів, вчителів, лікарів. Але митець художньо оформлює не лише історію людської праці, возвеличуючи її, а й створює калейдоскоп людських долі з їх щоденними життєвими колізіями, почуттями та переживаннями - цінностями, які не втрачають з часом свого значення.

Помер письменник 5 березня 1999 року в Києві.

БІБЛІОГРАФІЯ.

ТВОРИ ОЛЕКСИ ІВАНОВИЧА ГУРЕЇВА.

Гуреїв, Олекса. Друзі не зраджують: вибрані твори /Олекса Гуреїв.-К.: Дніпро, 1983.-420 с.; 1 л. портр.

Гуреїв, Олекса. За снігами білими: повісті / Олекса Гуреїв .- К.: Рад. письменник, 1973.-324 с.

Гуреїв, Олекса. Коли говорить серце: повісті та оповідання / Олекса Гуреїв .- К.: Держлітвидав, 1961.-195 с.

Гуреїв, О. І. Комендантська година: повість про київських підпільників / Олекса Іванович Гуреїв .- 2-е вид., доп.- К.: Дніпро, 1989.-399с.

Гуреїв, О.І. Люди, з якими живу: роман, оповідання / Олекса Іванович Гуреїв .- К.: Рад. письменник, 1975.-320 с.

Гуреїв, Олекса. Наша молодість; Життя іде: роман-диалогія / Олекса Гуреїв .- Дніпропетровськ: Промінь, 1984.-518 с.; 1 л. портр.- (Заграва).

Гуреїв, О.І. Осінні квіти: повісті / Олекса Іванович Гуреїв .- К.: Дніпро, 1977.-320 с.

Гуреїв, Олекса. Полум'я над Дніпром: повість про київських підпільників / Олекса Гуреїв .- К.: Політвидав України, 1987.-400 с.

Гуреїв, О.І. Рояль і скальпель: повісті та оповідання / Олекса Іванович Гуреїв .- К.: Рад. письменник, 1977.-272 с.

Гуреїв, О. Творчість: оповідання / Олекса Гуреїв .- К.: Молодь, 1968.-134 с.

Гуреїв, О.І. Через замети: оповідання / Олекса Іванович Гуреїв .- К.: Рад. письменник, 1961.-121 с.

Гуреїв, О. Чеські зустрічі (уривок з повісті) / Олекса Гуреїв // Газета і місто. 70 років разом .- Кривий Ріг, 1995 .-С.337-342. – (Б-чка альманаха «Саксагань»).

Гуреїв, О. Повість мого життя: літературне Криворіжжя 30-х років / О. Гуреїв // Кур'єр Кривбасу.-1998.-№11.-С.121.

Гуреїв, О. Леонід Юхвід і його «Весілля в Малинівці» / О. Гуреїв // Червоний гірник.- 1989.-12 лютого.

СЛОВО ПРО ПИСЬМЕННИКА.

Гуреїв Олекса Іванович // Шевченківська енциклопедія. В 6 т. — К.: НАН України, Ін-т л-ри ім. Т. Г. Шевченка, 2012.- Т. 2: Г–З. —С.222.

Внесок Олекси Івановича Гуреїва у вивчення життя і творчості великого українського поета Т.Г. Шевченка.

Олекса Гуреїв // Енциклопедія Криворіжжя. В 2 т. / упоряд. В.П. Бухтіяров .-Кривий Ріг: ЯВВА, 2005.-Т.1. А-К .-С.319.

Гусейнов, Г. «Якщо серце твоє не обіллється кров'ю, облиш перо...» // На землі, на рідній / упоряд. Г. Гусейнов .-Дн-ськ, 2014.-Кн.8.-С.267-275.

Зустріч двох письменників - Григорія Гусейнова та Олекси Івановича Гуреїва.

Гусейнов, Г. «Було – не було» // На землі, на рідній / упоряд. Г. Гусейнов .-Дн-ськ, 2000.-Кн.3.-С. 307-355.

Ткач, Д. Працею і піснею / Дмитро Ткач // Газета і місто. 70 років разом .- Кривий Ріг, 1995 .- С.405-406 . – (Б-чка альманаха «Саксагань»).

Книга присвячена 70-річчю криворізької міської газети «Червоний гірник». Стаття відомого письменника Дмитра Ткача – спогад про літературне

життя Криворіжжя 1930-х років, молодих письменників та поетів, серед яких Олекса Гуреїв.

Ногін, П. «Наші!» / Панас Ногін // Газета і місто. 70 років разом .- Кривий Ріг, 1995 .- С.26. – (Б-чка альманаха «Саксагань»).

Відомий криворізький письменник Панас Ногін згадує колег-письменників, які розпочати свій творчий шлях у Кривому Розі, в тому числі Олексу Гуреїва.

Дубинка, П. Великому Кобзареві /П. Дубинка // Газета і місто. 70 років разом .- Кривий Ріг, 1995 .-С.187. – (Б-чка альманаха «Саксагань»).

Стаття про внесок О.І. Гуреїва у шевченкознавство.

Чубенко, А.Є. Письменник з Інгульця / А.Є. Чубенко // Звезда-4.-2013.-24 октябрю.- С.46.

Ганенків, В. Людина рідкісної доброти / В. Ганенків // Червоний гірник.-2003.-11 жовтня.-С.4

Воронова, Т. Дарунок музеєві / Т. Воронова // Червоний гірник.-2002.-7 лютого.

Особисті речі письменника, які презентувала його невістка Олена Володимирівна Криворізькому міському історико-краєзнавчому музеї.

О. Гуреїв: [некролог] // Літературна газета.-1999.-18 березня.

Ганенков, В. Автографи Олекси Гуреїва / В. Ганенков // Червоний гірник.-1996.-28 березня.

Письменник залюбки дарував свої книги з теплими дарчими написами.

Ткач, Д. Майстри слова живого: фрагменти з книги / Д. Ткач // Саксагань.-1992.-№1.- С.4-8.

Письменник Дмитро Ткач згадує відомих людей з якими товаришував, і, зокрема, Олексу Івановича Гуреїва.

Рябова, Л. Співець рідного краю / Л. Рябова // Червоний гірник.-1989.-28 листопада.

Експозиція О.І. Гуреїва в Інгулецькому краєзнавчому музеї.

Гусейнов, Г. «Якщо серце твоє не обіллється кров'ю, облиш перо...» / Г. Гусейнов // Червоний гірник.-1988.-4 грудня.

Гринько, Д. С думой о человеке / Д. Гринько // Радуга.-1974.-№4.-С.177-179.

Про повісті Олекси Гуреїва.

Ногін, П. Наша молодість / Панас Ногін // Червоний гірник.-1973.-12 жовтня.

До 60-річчя з дня народження Олекси Івановича Гуреїва.

Наші гості – письменники України //Червоний гірник.-1971.-6 жовтня.-(Тиждень української радянської літератури на Дніпропетровщині).

Візит до Кривого Рогу українських письменників – М. Зарудного, О. Гуреїва, М. Нечая, І. Драча, П. Глазового.

КЗК "Міська бібліотека для дорослих" КМР
Інформаційно-бібліографічний відділ ЦБ

Рекомендаційний список
літератури
до 105-річчя від дня народження письменника
Олекси Івановича Гуреїва
з циклу
"Вони прославили Кривбас"

м.Кривий Ріг, 2018